

CENTRALIZÁLT
VAGY DECENTRALIZÁLT
VÁLLALATI SZAKKÖNYVTÁR?

Ezt a problémát azért választottuk mindennapi munkánkban előadódó kérdéseink közül, mert szeretném, ha más nagyüzemi könyvtárak is hozzászólnának és közösen tudnánk megtalálni a helyes megoldást. A kérdést így vetjük fel:

S z ü k s é g e s - e egyáltalán egy üzemi műszaki könyvtár d e c e n t r a l i z á l á s a, meddig kell elmenni ezen a téren és hogyan kerülhetők el a decentralizálással járó hátrányok?

A Wilhelm Pieck Vagon- és Gépgyár műszaki könyvtárának decentralizálását szinte a megalakulással egyidőben kezdtük meg és folyamatosan jutottunk el a mai állapotig, melyet így jellemezhetünk: A központi könyvtár a könyvállománynak csak kb. felét tárolja, a másik felét letétek formájában kétféle kézikönyvtárhálózatban találhatjuk meg. A z e g y i k h á l ó z a t o t jelenleg 20 m ü h e l y k ö n y v t á r képezi, melyeket egy-egy társadalmi aktiva kezel, meghatározott napokon tartva könyvkölcsönzést. Egyedülálló megoldásként ugyanez a társadalmi aktiva a SZOT-könyvtár letétjét is kezeli. Mindkét letét tárolására a műszaki könyvtár bocsátott rendelkezésre egy saját tervezésű univerzális butordarabot, melyet azóta háziszabványnak is elfogadtak a vállalatnál. Az aktívák kiválogatását a SZOT-könyvtár vezetője végezte. A letétben lévő könyvállomány felfrissítéséről a két központi könyvtár külön-külön gondoskodik, míg a kölcsönzési ügymenetet a SZOT-könyvtár ellenőrzi és a statisztikát is ők készítik. Ennek a megoldásnak előnyeiről és hátrányairól alább még beszélünk.

A m á s i k h á l ó z a t o t a műszaki könyvtár által felkért közép- és felsőkáder jelleggel bíró műszaki dolgozók, úgynevezett d o k u m e n t á c i ó s f e l e l ő s ő k képezik. Míg a műhelykönyvtárak minden fontosabb üzemszabvány megtervezésében, a dokumentációs felelősök által kezelt letétek az egyes szerkesztési irodákban, gyártástervezési osztályokon, műszaki elvi osztályokon vannak. A műhelykönyvtárak letétállománya 50 és 250 között változik, a dokumentációs felelősök letétjei közül a legnagyobbak a kötetszáma eléri a 400 kötetet. Ezeket a letéteket részben a műhelykönyvtárakhoz hasonló módon, részben a helyszínen előtalált különböző szekrényekben, vagy szekrényrészekben tartják. Míg a műhelykönyvtáraknál mint fentebb mondtuk, meghatározott napokon van a kölcsönzés, a dokumentációs felelősök kezelésében lévő letétek olyan szerepet

játszanak, mint az illető műszaki osztály kézikönyvtára, vagy még helyesebben műszaki segédkönyvtára. Pl. a különböző zsebkönyvek, táblázatok, képletgyűjtemények állandóan kézben vannak, az osztály műszaki dolgozójának munkaterületéhez szorosan hozzátartozó témájú kézikönyvek és néhány elméleti könyv a nap minden szakában rendelkezésre áll. Ennek megfelelően itt a szó tulajdonképpen értelmében vett kölcsönzésről nem beszélhetünk, realisabb, ha úgy fogjuk fel, hogy az így kihelyezett letétekhez tartozó könyvek állandóan kézben vannak. Az ilyen letétek száma 18. Ezen a két főhálózaton kívül letétet adtunk a SZOT központi könyvtár kulturotthonbeli olvasóterme számára és a nemrég megnyitlt Műszaki Kör számára.

A decentralizálást annak idején elkerülhetetlennek láttuk, mert a könyvtár félre esik a termelő üzem forgalmas helyeitől és a gyakorlat azt mutatta, hogy az olvasóforgalmat éppen emiatt nem tudjuk növelni. Célunk az volt, hogy elvigyük a műszaki irodalmat a fizikai dolgozók tömegei közé és kényelmesen hozzáférhetővé tegyük számukra, megkönnyítsük a kölcsönzést. Többéves tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy ebben nem is tévedtünk, a kölcsönzést nagyban emelte az a tény, hogy szinte a munkagépje mellett találja meg minden fizikai dolgozónk a műhelykönyvtárát. Az ő érdeklődésüknek legjobban megfelelő anyaggal. A s u l y o s p r o b l é m á k a következőkben jelentkeztek: A nem függetlenített aktiva nem tudja úgy ellátni a könyvtárosi feladatokat, mint a központi könyvtár dolgozói. Kevés ideje jut erre a célra és dicsérendő kivételektől eltekintve, nem is ambicionálja, inkább csak mellékesnek tekintti rendes munkája mellett ezt a feladatot. Próbáltunk tanfolyam rendezésével segíteni a bajon, melynek eredménye néhány olyan műhelykönyvtáros lett, akik kedvet kaptak a könyvtármunkához és kifogástalanul látják el önként vállalt teendőiket. Igen nagy gondot okoz nekünk az állomány megőrzése, hiszen mint mindenütt, ezeken a területeken is állandóan mozgásban van a tömeg és a műhelykönyvtáros nem képes megakadályozni a kikölcsönzött könyvek elkallódását. Ezen úgy próbáltunk segíteni, hogy gyári rendeletet adattunk ki, melynek értelmében senki sem kaphatja meg felmondólevelét addig, amíg nem igazolta, hogy nincs könyvtartozása. Ugyanakkor kisiklott az ellenőrzés alól az az olvasó, aki nem hagyta el a vállalatot, csak egyik üzemből a másikba lépett át. Ez a probléma jelenleg is fennáll és az elmúlt évben végrehajtott leltárellenőrzés során talált könyvhiány nagyrésze erre az okra vezethető vissza.

A dokumentációs felelősöknél ez a probléma nem ennyire éles, mert őket k ö z v e t l e n e b b ü l tudjuk ellenőrizni. Itt inkább úgy tehetnénk fel a kérdést, hogyan értékeljük és hogyan fejezzük ki számszerűleg azt a könyvforgalmat, amelyeket a kézikönyvtárak bonyolítanak le. Ez nem utolsósorban a munkaverseny miatt is fontos kérdés számunkra, hiszen a

központi könyvtár kölcsönzési statisztikáján hatalmas eret vág a másik két hálózat által lebonyolított forgalom és ezek közül az egyiket egyáltalán nem tudjuk statisztikázni. A dokumentációs felelősök letétjei igen fontos szerepet töltenek be az ottani műszaki dolgozók munkájában és sok hivatkozás is történik rájuk, tehát nyugodtak vagyunk abban a tekintetben, hogy szakkönyvtárunk ezen a téren jó munkát végez, de ennek semmi nyoma statisztikánk számszerű adataiban, amelyeket így kicsinyelni is lehetne könyvvállományunkhoz, vagy a dolgozók létszámához viszonyítva. A letétek további fenntartását a fentebb említett előnyök mellett az is szükségessé teszi, hogy a központi helyiség raktára nem tudná befogadni az egész könyvvállományt. A letétek számának a csökkentése és ezen belül a kötettség csökkentése olyan kérdések, melyekben még nem látunk világosan. A fokozottabb ellenőrzés céljából elhatároztuk, hogy a letétbe kiadott könyveket is határidőzni fogjuk. A határidő leteltekor két eset lehetséges: a könyv már nem szükséges azon a helyen, tehát visszatér a központi raktárba, a könyv fontos szerepet játszik az illető osztályon, ami ki fog tűnni abból, hogy az érdekeltek a határidő meghosszabbítását kérik.

A decentralizálás kérdéséről még többet is mondhatnánk, de szeretném, ha így, mintegy nyitvahagyva a kérdést, sikerülne hozzászólásra bírni a kartársakat, akiket ezuton is kérek, közöljék ezen a téren szerzett tapasztalataikat.

Balázs József
Wilhelm Pieck Gyár
Szakkönyvtárának vezetője.

AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR BIBLIOGRÁFIAI CSOPORTJA ÁLTAL
ELKÉSZÍTETT IRODALOMKUTATÁSOK JEGYZÉKE.

Az alanti felsorolás az 1955. április 1-től májusi lapzár-tunkig elkészült irodalomkutatásokat tartalmazza. A zárójelben közölt számok az egyes jegyzékekben közölt adatok számát jelenti. A jegyzékek az OMK olvasószolgálati osztályának tájékoztató szolgálatán betekintésre megkaphatók.

331.043.5	Színek alkalmazása ipari üzemekben. /német könyvek, fordítások/ [10]
53.085.4:531.792	Pontos finomozás technológiája. /műszerskálák stb./ [35]
531.717.1 : 621.771.3	Drótok húzásközbéni átmérő mérése. [22]